

Kirjallinen lausunto sivistysvaliokunnalle Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp).

Nuorisotutkimusseura ry. kiittää mahdollisuudesta kommentoida hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025. Käsitlemme lausunnossamme erityisesti talousarvion sivistysvaliokunnan toimialaan liittyviä kysymyksiä.

1. Koulutus ja eriarvoistuminen

Hallituskaudella keskeisiä tavoitteita ovat koulutustason ja koko väestön osaamistason nostaminen ja oppijoiden hyvinvoinnin parantaminen.

Osaamistason nostaminen edellyttää tietoa osaamisen vajeiden syistä.

Talousarvioesityksessäkin todetusti nuorten oppimistulokset ovat kuitenkin laskeneet koko 2000-luvun ajan poikkeuksellisen nopeasti ja sekä alueelliset että väestöryhmien väliset erot tuloksissa ovat kasvaneet. Nuoruusiässä tapahtuneella eriarvoistumisella, jopa syrjäytymisellä voi olla pitkäaikaiset vaikutukset. Huolimatta kehittyneistä pedagogisista ratkaisuksista taustoista johtuvat erot oppimisessa ovat viimeisten vuosikymmenten aikana säilyneet kiusallisen sitkeästi koulutuksessa (Ristikari ym. 2018; Kiilakoski, Pekkarinen & Haapakorva 2022). Myös uusimman PISA-tutkimuksen tuoreessa raportissa todetaan, että ”PISA-tutkimuksessa oppilaan sosioekonominen tausta on tutkimuskierroksesta toiseen ollut yksi vahvimmissa osaamisen vaihtelun selittäjistä” (Pulkkinen ym. 2024, 111).

Nuorisotutkimusseura huomauttaa, että sosiaalipoliittisilla leikkauksilla on näin oletettavasti sivistyspoliittisia seurauksi, ja toivoo, että näitä vaikutuksia arvioidaan kattavasti jatkossa.

Nuorten taustojen ohella heidän hyvinvoinnillaan on keskeinen merkitys oppimiseen.

Nuorten oppijoiden hyvinvointiin vaikuttavat yksilötekijöiden ohella erityisesti nuorten asema ja osallisuus kouluyhteisössä, aikuisen tuki ja ohjaus sekä vertaissuhteet.

Kouluterveyskyselyssä käy ilmi, että yksinäiseksi itsensä kokevien nuorten osuus on kasvussa, samoin osallisuutensa erittäin heikoksi kokeneiden oppilaiden osuus. Niin hyvinvoinnille kuin oppimiselle keskeinen vertaistuki ei toteudu kaikille nuorille.

Hyvinvointia kouluissa ja oppilaitoksissa tulee tarkastella paitsi yksilön kokemuksena, myös vertaissuhteiden näkökulmasta, osallisuutena sekä nuorten vertaisryhmiin että koulun/ oppilaitoksen eri sukupolvien välisiin yhteisöihin. Näitä ulottuvuuksia on edistetty paitsi koulussa toimivien oppilashuollon vakituisen henkilöstön kautta myös erilaisin projektein ja hankkein. Hanketyön vähentyessä olisi selvitettävä, mitä merkityksiä tällä on hyvinvoinnin tuelle.

Nuorisotutkimusseura näkee myönteisenä talousarviossa esiin tuodun esi- ja perusopetuksen tuen uudistamisen. Jotta uudistus onnistuu, on varmistettava, että esi- ja

perusopetuksella on myös riittävät resurssit vahvistaa ennakkollisia tukitoimia ja varmistaa, että yksilöllisiä tukitoimia tarvitsevat oppilaat saavat oppimisensa tueksi riittävät tukitoimet.

Talousarvioesityksessä todetaan, että ammatillisen koulutuksen tavoitteena on varmistaa jokaiselle opiskelijalle riittävät ammatilliset ja sivistykselliset valmiudet sekä työelämätaidot siirtyä opintojen jälkeen työelämään tai jatko-opintoihin. Talousarvioesityksessä esitetään kuitenkin ammatillisen koulutuksen rahoituksen vähennystä pysyvästi.

Nuorisotutkimusseura nostaa esiin huolen siitä, että erityisesti ammatillisessa koulutuksessa nyt tehtävien leikkausten myötä lähiopetuksen määrä vähenee entisestään ja sen myötä myös opiskelijoiden saama aikuisen tuki ja mahdollisuus vertaissuhteisiin ja vertaistukeen vähenevät. Nuorisotutkimusten pohjalta tulkiten voi olettaa, että leikkauksilla on vähiten merkityksiä niille nuorille, joilla on jo vahvoja yksilöllisiä vahvuuksia ja tukiverkoston tuomia resursseja. Ja käänteisesti, on vaarana, että leikkaukset heikentävät sellaisten nuorten tilannetta, jotka hyötyisivät eniten ryhmämuotoisesta tuesta ja joilla on vähemmän kotitaustan tuomia resursseja.

Koulutuksen laajana tavoitteena on tuottaa sekä kykyä toimia kansalaisena että kykyä toimia työelämässä. Kansalaisuuden tukemisen näkökulmaa on kuitenkin korostettu verrattain vähän leikkausten vaikutuksista keskusteltaessa. Tutkimusten mukaan kodilla on suuri merkitys siinä, miten aktiivisesti nuoret osallistuvat yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen esimerkiksi äänestämällä (esim. Lahtinen, Wass & Erola 2017). Nuorten väliset erot kasvavat entisestään, kun he siirtyvät toiselle asteelle, koska ammatillisessa koulutuksessa ei juurikaan anneta opetusta yhteiskunnallisissa aineissa, vaan keskitytään ammattiin liittyviin sisältöihin. Nuorisotutkimusseura toteaa, että ammatilliseen koulutukseen tehtävien leikkausten sekä työelämään liittyvien lisääntyvien paineiden myötä ammatillisen koulutuksen mahdollisuudet varmistaa nuorille opiskelijoille riittävät sivistykselliset valmiudet liittyen yhteiskuntaan kiinnittymiseen ja yhteiskunnassa vaikuttamiseen luultavasti heikkenevät entisestään.

2. Nuorten toimeentulo

Opiskelijoiden taloustilanne on jo tällä hetkellä hankala. Opintoraha ja asumistuki eivät monien nuorten kohdalla riitä elinkustannusten kattamiseen edes tällä hetkellä. Hallitusohjelman mukainen opintorahan määrän jäädyttäminen vuoden 2023 tasolle ja asumistuen muutokset väistämättä heikentävät tilannetta entisestään. Opintojen aikaisen toimeentulon lainapainotteisuus vaikuttaa lisäksi todennäköisesti nuorten yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin hakeutua opiskelemaan. Mahdollisuudet ja halukkuus kouluttautua heikkenee erityisesti matalamman sosioekonomisen taustan omaavien nuorten osalta, mikä lisää entisestään eriarvoistumiskehitystä. Lisäksi on syytä muistaa, että koulutukseen liittyvät etuudet vaikuttavat sosioekonomiseen asemaan, joka puolestaan on yhteydessä terveyteen jo lapsuudessa ja nuoruudessa (Vaalavuo, Haula & Bakkum 2020, 16). Taloushaasteet ja velkaantuminen eivät voi olla vaikuttamatta nuorten hyvinvointiin ja

oppimiseen negatiivisesti. Nuorten talousvaikeudet vaikuttavat laajasti elämän eri osa-alueisiin ja on yksi riskitekijä koulutuksen keskeyttämisten taustalla (Piha & Sarmia 2020).

3. Nuorisotyö

Suomalaisessa yhteiskunnassa yhtenä vahvuutena on ollut tunnistaa nuoruuden asema itsenäisenä elämänvaiheena eikä vain valmistautumisena aikuisuuteen. Nuorisotyöllä on merkittävä rooli nuorten hyvinvoinnin ja kasvun tukijana. Nuorisotyötä tehdään pääasiassa nuorten vapaa-ajalla, mutta kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö on viime vuosina lisääntynyt. Nuorisotyön tehtävänä on erityisesti vahvistaa nuorten vertaissuhteita ja osallisuuden kokemuksia, tarjoten nuorille mielekästä tekemistä ja harrastamisen mahdollisuuksia sekä tukea nuoria erilaisissa nuoruuteen liittyvissä kysymyksissä ja siirtymissä koulutusjärjestelmän sisällä ja myös työelämään (Kivijärvi, Kauppinen & Kiilakoski 2024). Tuoreen tutkimuksen perusteella koulunuorisotyöllä on myös osaltaan mahdollisuus vaikuttaa nuorten kouluhyvinvointiin (Kivijärvi, Kiilakoski & Kauppinen 2024).

Nuorisotyötä tekevät Suomessa kunnat, järjestöt ja seurakunnat. Nuorisotyön rahoitusta tulee merkittävästi kunnilta ja seurakunnilta, mikä toisinaan jää näkyvittä, kun keskustellaan valtion talousarviosta tulevan rahoituksen merkityksestä. Valtion osuus nuorisotyön kokonaisrahoituksesta on kuitenkin toimialan kannalta merkittävä erityisesti etsivän nuorisotyön rahoittamisessa sekä nuorisotyön kehittämisen näkökulmasta.

Nuorisotutkimusseura haluaa tuoda esiin nuorisotyön edistämisen avustuksien vähennyksestä seuraavia vaikutuksia. Nuorisotyön valtionrahoitusta ohjataan merkittävästi nuorisotyön tukitoimenpiteisiin ja kehittämiseen sekä järjestöjen tukeen. Tämän taustalla voi nähdä pitkän linjan, jossa ajatellaan, että kansalaisyhteiskuntaa tukemalla voidaan vaikuttaa valtion hyvinvointiin sekä kansansivistykseen. Valtion rahoituksella on keskeistä merkitystä esimerkiksi sille, että Suomessa on käytössään nuorisopoliittisesti sensitiivistä nuorisotutkimusta, ja tietyt nuorisotyön ydintoiminnot ja kehittymässä olevat toiminnot. Valtion rahoituksen väheneminen näissä toiminnoissa tarkoittaa tämän työn ja sen ennakoitavuuden vähenemistä sekä lisääntyvää epävarmuutta tilanteessa, jossa nuorisotyölle asettuu entistä suurempia hyvinvointitehtäviä post-pandemisessa ajassa.

4. Harrastukset ja vapaa sivistystyö

Kasvatustieteissä on vakiintunut ymmärrys, että yksilöiden oppimisvaranto on yhdistelmä koulutusjärjestelmän sisällä muodostunutta, vapaa-aikana tavoitteellisesti sekä satunnaisesti muodostunutta oppimista. Tämän takia suomalaisten nuorten oppimistuloksia on tarkasteltava myös yhteydessä vapaa-aikana tapahtuneisiin muutoksiin. Oppimisen näkökulmasta nuorten vapaa-ajan oppimisympäristöissä tapahtuneet muutokset ja lievästi lisääntynyt tyytymättömyys vapaa-aikaan (ks. esim. Kivijärvi 2023) ovat yhteydessä myös vapaa-aikana tapahtuvat tietojen, taitojen ja asenteiden oppimiseen. Ohjattujen

harrastusten vähentyessä vapaa-aikana tapahtuva oppiminen jakautuu epätasaisesti. Talousarviota tarkasteltaessa haluamme tuoda esiin sen, että nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntajärjestöjen valtionavustuksista leikkaaminen vähentää myös nuorten mahdollisuuksia harrastaa. Tällä on myös vaikutuksia oppimiseen. Nuorisotutkimusseura toivoo, että harrastusten leikkauksia tarkastellaan myös oppimisen näkökulmasta.

Talousarvioesityksessä todetaan, että hallituskaudella keskeisiä tavoitteita ovat koulutustason ja koko väestön osaamistason nostaminen ja oppijoiden hyvinvoinnin parantaminen. Asiakirjassa todetaan myös, että lasten ja nuorten hyvinvointi on turvattava, syrjäytymistä on vähennettävä ja osallisuutta vahvistettava. Nuorisotutkimusseura toteaa, että nykyisten toimenpiteiden ennakointi on ollut suppeaa. Tällöin on vaarana, että leikkauksilla on odottamattomia seurauksia. Tilannetta olisikin seurattava. Lisäksi on suositeltavaa, että niissä toteutetaan lapsivaikutusten arviointia. Nyt käsiteltävän talousarvion ja siinä esitettyjen leikkausten ja niistä seuraavien muutosten vaikutuksia on syytä arvioida lyhyellä ja pitkällä aikavälillä niin hallituskauden tavoitteiden kuin nuorten hyvinvoinnin, syrjäytymiskehityksen ja osallisuuden näkökulmista. Arvioinnissa tulisi tarkastella myös leikkausten yhteisvaikutuksia.

Nuorisotutkimusseura ry. osallistuu mielihyvin nuoria ja nuoruutta sekä koulutusta ja nuorten vapaa-aikaa koskevaan keskusteluun jatkossakin.

Nuorisotutkimusseuran puolesta Helsingissä ja Oulussa 2.10.2024

Eila Kauppinen, FT, tutkimusjohtaja

Tomi Kiilakoski, FT, dosentti, vastaava tutkija

Lähteet:

Kiilakoski, T., Pekkarinen, E. & Haapakorva, P. (2022) Koulutusmenestys ja pysyvä eriarvoisuus. Teoksessa M. Lanas & T. Kiilakoski (toim.) HÄIRIÖ. Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa. Vastapaino.

Kivijärvi, A. (toim.) (2023) Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022. Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A., Kauppinen, E. & Kiilakoski, T. (toim.) (2024) Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023. Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A., Kiilakoski, T. & Kauppinen, E. (2024) Kouluhyvinvoinnin rakennuspalikoita – tutkimus nuorisotyön vaikutuksista yläkouluissa. Teoksessa A. Kivijärvi, E. Kauppinen & T. Kiilakoski (toim.) Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023. Nuorisotutkimusseura.

Lahtinen, H., Wass, H. & Erola, J. (2017) Periytyvää eriytymistä – vanhemmilla selvä vaikutus nuorten äänestämiseen. Tieto & trendit 1/2017, 15-20.

Piha, E. & Sarmia, V. (2020) Nuorten talousvaikeudet koulupudokkuuden taustalla. Diakonissalaitos. <https://www.hdl.fi/blog/nuorten-talousvaikeudet-koulupudokkuuden-taustalla/>

Pulkkinen, J., Kauppinen, H., Hiltunen, J., Lehtola, P., Nissinen, K. & Rautopuro, J. (2024) Tukea tasa-arvoiselle koulutielle. Maahanmuuttajataustaisten nuorten osaaminen PISA 2022 - tutkimuksessa. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://ktl.jyu.fi/fi/pisa/978-952-86-0232-3_ktl-t-39-pisa-2022_jyx.pdf

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. (2018) Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. THL.

Vaalavuo, M., Haula, T. & Bakkum, B. (2020) Nuoret aikuiset, terveys ja toimeentulotuki. Raportti 4/2020. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-454-7>